

kakor prosti in navadni Focij. Če je namreč Demosten z zmagovavno gorečnostjo ljudstvo do nevarnega sklepa pripeljal, in Focij, kateri ni bil zgovoren, z nekterimi prostimi besedami dokazal, da Demostenovi razlogi ne veljajo, je ljudstvo precej bilo drugih misli, in Demosten je zastoj govoril.

Ta je tedaj, zagledavši Focijona priti, večkrat rekel: Ta bo pomlatil moje besede, kakor s sekiro. Ako je bilo pri Gerkih, ktere so gladki jeziki čisto razvadili, mogoče, da je prosto in navadno razkladanje zmagalo učeno govornišvo, koliko bolj bo to mogoče po vaseh in na deželi! Ako tedaj tukaj kdo božjo besedo prosto oznanuje, se lahko reče od njega, da on govori, kakor tak, ki ima oblast nad nami. Da se pa prosto z lepim in vzvišenim lahko vjema, nas uči Stvarnik v naravi. Poglej žitno polje! Bilka se bilki družii; vmes je evetica vpletena, in ko postanemo in žitno polje ogledujemo, kako ga veter sim in tje ziblje, zleti iz zelenega klasja škerjanček in pevaje se vzdiguje do sinjih oblakov in iz zelenega zakotja prepelica poje svoj „pet pedí“. Da bi bilo tudi podučevanje podobno tej sliki, in doseglo se bo z njim ravno taisto: Naj popred bo razveselovalo, potem pa hranilo! (cf. „Schulfreund“.) M.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XI.

U. Pervi književni jezik slovanski je tisti, v katerem sta v 9. veku učila in pisala ss. Ciril in Metod, v katerem so govorili in pisali nju učenci in nasledniki, v katerem so pisane najstarje cerkvene knjige slovanske, ki so se nam ohranile v starodavnih prepisih. — Kako se prav za prav imenuje?

T. Imenuje se v starih slovanskih in neslovanskih knjigah jako različno; o tem sem pisal drugej. Poglavitne imena pa sem ti povedal v doslej razkazanih razredbah slovanskih govorov. Dobrovsky p. mu pravi „slavica vetus“, Šafařík „staroslovančina, cirilsko, cerkveno ali starobulgarsko narečje“, in Miklosič mu veli „staroslovenščina ali jezik staroslovenski“.

U. Kaj mi je misliti o teh naslovih?

T. „Cirilsko“ narečje bi ga jaz ne imenoval zato, ker ga ni samo Ciril govoril in pisal, ampak tudi Metod in mnogi nasledniki.

U. Morebiti se prav zove „slovansko cerkveno“ narečje, kakor mu pravi tudi Šafařík?

T. Gledé na to mi je všeč, kar svetuje Miklosič. Pervi knjižni jezik slovanski se je pozneje po bulgarskem, serbskem, ruskem mnogotero spremenil, in ta tako spremenjeni jezik, ki je v rabi sedaj še v vzhodnji cerkvi, naj se imenuje cerkveni jezik slovanski.

U. Da se staroslovanski jezik ne more zvati, si že omenil, ker bi sicer utegnil marsikdo misliti, da je oče vsem sedanjim slovanskim narečjem ali govorom. — Šafařík mu veli tudi starobulgarsko narečje; jeli to imenovanje pravo?

T. Da je prvi knjižni jezik slovanski v tesni zvezi s starobulgarskim, to je res in to se da lahko pojasniti iz njegove zgodovine. Vendar se med seboj tudi razločita. Razun tega je ime „Bulgar“ tuje, ni domače, ni slovansko.

U. Po tem takem ostane le imenovanje Miklosičevo: staroslovenščina, in prva hčerka njena je naša ali nova slovenščina. Toda v tem, si djal unkrat, mu oporekajo še mnogi učenjaki.

XII.

U. Ta tako uči, drugi drugač! Komu čem tedaj verjeti, kaj si sedaj misliti o imenu in o razmeri prvega knjižnega jezika slovanskega? Godí se mi kakor človeku, ki gre skozi lés, pa ne vidi drevés!

T. Jasno ti bode prvo, ako se spomniš tega, kar sem ti pripovedoval v pomenkih o splošnjem ali občnem imenu našem (Jezič. III, 40.), ki se v naj starših in naj boljših knjigah glasi Sloveni. Bili pa so Sloveni poseben rod, v 9. veku krog Donave; k njim sta prišla sv. Ciril in Metod, in njihov jezik, ki se mu je slovenski reklo, se je povzdignil tedaj v knjižni jezik, in tako je tudi njih posebno ime postalo vsem občno. Prešlo je na ves narod z nekterimi premembami n. pr. Slovan pri Cehih, Slavjan pri Rusih, Slaven pri Serbih in Hrovatih itd.; in potem se kliče tudi jezik tu slovanski, tam slavjanski ali slavenski. Pervotna oblika je tudi pra-

vilna; torej se sedanji slovanski jezičniki že skorej sploh strinjajo v tem, da prvi naš knjižni jezik imenujejo slovenski ali slovenščino.

U. Pervotno pa pravilno imensko obliko imamo ravno Slovenci jugozahodnji pa severovzhodnji t. j. Slovenci pa Slovaci; in kaj veljá, da smo ravno mi tudi po jeziku pravi nasledniki tedanjih Slovenov.

T. Šafařik piše (Urspr. und Heimath des Glagolit. 1858) in po njem hrovaški jezikoslovec Jagić, da gledé na brizinske spominke mi Slovenci nismo neposredni potomci ali nasledniki panonskih Slovenov, kakor bi si po imenu utegnil kdo domišljevati (vid. Tisućnica slov. apost. ss. Cir. i Met.).

U. Če nismo neposredni, smo pa posredni! Po brizinskih spominkih soditi, tudi ni varno. Ime ni prazno. Česar nima naš jezik, kakor mu po Šafařiku pravi tudi Majar, gorotansko-slovenski sam, i to ima ugersko-slovenski!

T. Stanovali so tedaj Sloveni po Panonskem, Bulgarskem in Moravskem, kakor stanujemo p. sedaj Slovenci po Kranjskem, Štajarskem, Koroškem; in kakor se naš jezik ne imenuje kranjski, koroški ali štajarski, ampak slovenski, tako se mi zdi prav in primerno, da se prvi knjižni jezik ne zove panonski, bulgarski ali moravski, ampak slovenski — po narodu, ki ga je govoril.

U. Dobro, verlo dobro! Tako je prav; zdaj vsaj vem, kako mi je imenovati.

XIII.

U. Pojasni mi sedaj še razmero, v kateri je nekdanji jezik slovenski proti sedanjim slovanskim.

T. Imé Sloven se ima razlagati v dvojnem pomenu — v obñnem in posebnem; tako, bi djal, se sme razločiti tudi razmera.

Posebej kaže p. Miklošić itd., da je nekdanja slovenščina mati sedanji ali novi slovenščini pa bulgarščini; Sreznjevskij itd. pa terdi, da je tedanje slovensko narečje sicer prvo po starosti, toda le brat med brati.

U. Torej mi je bila tolikanj všeč primera tvoja, da je jezikov razred slovanski sam velika zadruga, v kateri živijo mnoge družine; in kakor ima vsaka zadruga svojega starosta ali starešina, tako ga imajo tudi jeziki slovanski.

T. V tem oziru se mu gotovo spodobi pridevek stari t. j. staroslovenski jezik ali staroslovenščina. Sicer imenujejo slovanske govore le-ti sploh narečja, in govorijo tako tudi le o staroslovenskem narečji. Vendar ima vsako sedanjih že svojo staro književnost, in torej je brati sim ter tje o narečji starohrovaškem in serbskem, o staro- in novobulgarskem, staro- in novoruskem, českem itd.

U. In v kateri občni razmeri so si med seboj?

T. Vsem sedanjim slovanskim jezikom, pravi Miklosič, hrani staroslovenščina v sebi prestare oblike in gotove pravila ter se sme imenovati serce ali središče slovanskega jezikoslovstva. Ne le sreda, začetek in sveršetek se sme zvati, pravijo Sreznjevskij, Jagić itd. V njej se vjemajo več ali manj vse sedanje narečja, zlasti po svojih starejih oblikah; čim dalje se nazaj sledé, tim bliže so ji.

U. Na njo se sme opirati, po nji se ima ravnati tedaj i naša mila slovenščina, kakor veléva Jezičnik v svojem glasovitem pismu.

Šolsko blagó.

(Pri branji.) Učenci berejo v »Drugem berilu« (pod št. 144.) o morji, in sicer: »Nam naj bližeje je jadransko morje, ki sega do Tersta«. Učitelj naj nadaljuje: Jadransko morje so vrata iz našega cesarstva na morje, ker nikjer drugej se naše cesarstvo ne dotika morja, kakor ravno pri Terstu jadranskega. Jadransko morje je zaliv sredozemskega morja, katero se razprostira med Evropo, Azijo in Afriko. Jadransko morje je dolgo 425, široko pa 25 do 30 milj, in ima v planjavi okoli 4000 □ milj, in stoji med Laškim, Terstom, Istrijo, Dalmacijo in Albanijo. Njegovi poglobitni zalivi so pri Benetkah, pri Terstu, pri Kvarneri in Katari. Naj več in naj večjih otokov ima o dalmatinskem bregu. Njegovo imé se imenuje po beneškem mestu Adriji, katero je sedaj skoro eno uro od morja na kopnem; nekdanj pa je bilo gotovo tikomo pri morji, kar kaže, da se severno bregovje vedno bolj vekša.

Narava in človek

v svoji pravi složnosti.

Spisal Živkov.

(Dalje.)

„Peljaje se mimo neke gostilnice v kreber, se zažene mladi pes lajaje za nami“, pravi Vogt, „da prestrašeni konj v